

נאומי הממשל האמריקאי על המלחמה:

האם הנרטיב הפרו-פלסטיני חלחל לגורמים רשמיים?

ענבר נוי פרייפלד, 2024 | שנה ל-7 באוקטובר

הקדמה

ב-10 באוקטובר 2023, רק 3 ימים לאחר המתקפה הרצחנית של חמאס, נשא נשיא ארצות הברית ג'ו ביידן נאום שבו גינה באופן חריף את חמאס. בנאום הוא הדגיש את המחויבות העמוקה של ארה"ב לישראל, מעבר להתחייבות הקבועה הנוגעת ליחסים המיוחדים שבין המדינות, ואף הזהיר מדינות אחרות מלהתערב באזור. נאום זה נחקק היטב אצל אזרחי ישראל והבהיר שיש לה בת ברית חשובה במאבקה הצודק מול חמאס. עם זאת, מאז חודש אוקטובר, ובמיוחד לאחר הכניסה הקרקעית של צה"ל לרצועת עזה, החלו הפגנות משמעותיות ברחבי ארה"ב, ובפרט בקמפוסים, אשר הביעו ביקורת חריפה על ישראל, תוך תמיכה בפלסטינים ברצועת עזה, שאף הגיעה במקרים מסוימים עד לתמיכה והצדקה של חמאס וגורמי טרור אחרים. מיליוני אמריקאים יצאו לרחובות במחאה על פעילות ישראל ברצועת עזה, כאשר הדרישות כלפי הממשל האמריקאי נגעו למספר נושאים שונים, וביניהם, טענות להתערבות בשל הרעבה מכוונת של ישראל ברצועת עזה ומניעת סיוע הומניטארי, וכן טענות אודות צורך בהפסקת הסיוע הצבאי לישראל בשל טענות שהיא מבצעת רצח עם באזרחי הרצועה.

הפופולאריות של ההפגנות הללו והדומיננטיות של הנרטיבים הפרו-פלסטינים ברשתות החברתיות ובקרב אזרחים רבים בארה"ב, העמידה את הממשל האמריקאי בדילמה בנוגע לאופן הביטוי של מדיניותה כלפי ישראל, וכן הביטויים של מדיניות זו בשיח הפוליטי הציבורי. הבחירות בארה"ב, שצפויות להתקיים בנובמבר 2024, והביקורת הרחבה העמידו את בכירי הממשל באתגר שדרש מהם להתבטא בסוגיית המלחמה והתמיכה בישראל באופן שלא יפגע בלגיטימציה שלהם בתוך המדינה. מאמר זה ינסה לעמוד על המגמות והשינויים בשיח הפוליטי בקרב הממשל האמריקאי, בקשר למלחמה, ויבדוק באיזו מידה השפיעו ההפגנות על השיח הציבורי בקרב בכירי ממשל אמריקאי בנושא המלחמה. בתוך כך, אתייחס לבחינת הנרטיבים המרכזיים בסוגייה. מהצד האחד, השיח העוסק בסיוע הומניטארי לרצועת עזה והגנה על אזרחים עזתיים ומן הצד האחר, היבטי התמיכה בישראל, המתבטאים בפרט בהתחייבות לתמיכה צבאית ובנושא שחרור החטופים.

הגנה על אזרחים ברצועת עזה וסיוע הומניטארי

אחת מהטענות המרכזיות נגד ישראל נגעה למשבר ההומניטארי ברצועת עזה. מפגינים פרו-פלסטינים רבים ניסו לקדם, במסגרת הטענות לכך שישראל מבצעת רצח עם ברצועה, טענות כי מתבצעת הרעבה מכוונת. הטענות האלו, שאף היו מגובות בדו"חות של האו"ם, אשר הצביעו על משבר תזונתי חמור ורעב בעזה, התבררו בדיעבד, על פי [מחקר של ד"ר עו"ד תמי קנר](#), כלא מבוססות וחלקיות מבחינת נתונים, נוכח הסיוע ההומניטארי שאכן מגיע לרצועת עזה. ככלל, טענות מצד גורמים פרו-פלסטינים הדגישו כי על ארה"ב להתבטא באופן יותר נחרץ כנגד פגיעה, לטענתם מכוונת, באזרחים פלסטינים.

[בנאומו של הנשיא ביידן מאמצע אוקטובר 2023](#), עלה שרק כ-7% מתוכן הנאום עסק בסוגייה ההומניטארית

וההגנה על הפלסטינים.¹ זאת, בעוד שהמחאות הפרו-פלסטיניות במדינה החלו כבר ב-8 באוקטובר. הנשיא ביידן בחר למסגר את הדאגה לפלסטינים סביב מספר סוגיות. ראשית, קריאה לצד הישראלי לפעול בזהירות על אף הזעם המוצדק על המתקפה הרצחנית של חמאס. שנית, כבר אז התחיל הנשיא ביידן לספק תשובות בנוגע לדרישות אודות הסוגייה ההומניטארית שעלתה בהפגנות ובטענות של פרו-פלסטינים, בדמות הבטחה לסיוע הומניטארי אמריקאי לרצועת עזה, אף שלא ניתן לדעת אם פעל כך כתוצאה ישירה בעקבות ההפגנות. ככלל, ניתן לראות שבחודש אוקטובר ביידן הקפיד על מסגור שהדגיש את הרצחניות של חמאס, תוך דה-לגיטימציה של השלטון שלו ברצועת עזה, לצד מתן לגיטימציה והכלה של התגובה הישראלית, והבטחה לשמירה על ההיבט ההומניטארי והדגשה של הצורך לפעול בעזה בזהירות ובאופן חוקי. **מכוון שהפעילות הקרקעית בשלב זה הייתה מוגבלת, ניתן להניח שהנשיא ביידן יכול היה לשמור על לגיטימציה פנימית באמצעות מתן לגיטימציה ברמה הרטורית לפעולה קרקעית ברצועת עזה תוך שמירה על החוק וציון מחויבותם של האמריקאים לנושא ההומניטארי.**

האתגר המשמעותי יותר נולד לאחר כניסת כוחות צה"ל לרפיח. הביקורת בציבור האמריקאי הייתה רבה עוד לפני כניסת ישראל לרפיח, וזו הלכה והתגברה ככל שהפעולה הצבאית המשיכה. הפעולה העמידה במבחן את המשך התמיכה המשמעותית האמריקאית, הצבאית והרטורית, שניתנה לישראל, וכן את הלגיטימציה הפנימית של ממשל ביידן. כאשר בוחנים את נאומו של ביידן מסוף חודש מאי 2024, בחלקים שבהם הוא דן על המצב ברצועת עזה, בניגוד לאוקטובר, כ-17% עסק בנושא ההומניטארי ובפגיעה באזרחים עזתיים. הנשיא ביידן המשיך להדגיש כי הוא מחויב לביטחונה של ישראל, אך נתן בנאום זה יותר משקל למחויבות למצוא פתרון ל"יום שאחרי חמאס", שיאפשר ביטחון לתושבי רצועת עזה, וכן ביקר את הנרטיב הקיים בישראל של "הניצחון המוחלט". כדאי לשים לב לעוד שני היבטים בנאום ביידן מחודש מאי, אשר שונים מנאומו מחודש אוקטובר: הראשון, הנשיא ביידן שם דגש רב יותר על הזכות של הפלסטינים להגדרה עצמית, ולחופש מהמלחמה. הוא ציין את הסבל הפלסטיני, וטען כי הסכם הוא הדרך היחידה להגיע לכך. **בעוד לא מדובר בשינוי משמעותי מדברים שנאמרו על ידי הממשל האמריקאי, ואף על ידי ממשלים קודמים, לפני המלחמה, ניתן לקשר את הדגש על הדברים הללו לביקורת הציבורית שנגעו לזכות ההגדרה של מדינה פלסטינית. עם זאת, בניגוד לנרטיב הפרו-פלסטיני שלפיו ישראל היא קולוניאליסטית ששולטת באופן מלא ברצועת עזה, הנשיא אפילו לא רמז לדבר שכזה והתמקד בצורך לספק שלטון חלופי ראוי ברצועה. לצד זאת, הנשיא ביידן גם ציין את התמונות הקשות שעלו בעקבות המבצע ברפיח ומהתקיפות הישראליות נגד חמאס, ובכך הביע ביקורת, גם אם מרומזת, על פעילות ישראל באזור. אם כך, ניתן לומר שבשלב זה הביקורת הציבורית שהובעה במחאות רבות, בפרט בקמפוסים, כבר הייתה בשיאה וכי הייתה לה השפעה מסוימת על הדגשים שניתנו, ברמה הרטורית, על ידי ממשל ביידן.**

תמיכה בישראל ודרישות להחזרת החטופים

התמיכה האמריקאית בישראל ניכרה לא רק במישור הרטורי, אלא גם בסיוע צבאי. בעוד שהתמיכה האמריקאית בישראל היא ארוכת שנים ומבוססת על יחסים מיוחדים ונתפסת לרוב כחלק טבעי ממדיניות החוץ האמריקאית, הרי שהלחץ מבית שהופעל על ממשל ביידן היה משמעותי, בעיקר בהקשר המשך הסיוע הצבאי לישראל. **הטענות שישראל מבצעת פשעי מלחמה, ובפרט רצח עם - אשר אף הגיעו לבית הדין הבין-לאומי לצדק (ICJ) - העמידו במבחן קשה את התמיכה האמריקאית בישראל, ובעיקר אימו על הלגיטימציה הפנימית ואף הבין-לאומית של מעשיה בהקשר המלחמה.**

בהסתכלות על [הצהרתו של מזכיר המדינה האמריקאי, אנטוני בלינקן](#), מתחילת נובמבר 2023, זמן קצר לאחר תחילת המערכה הקרקעית, ניתן לראות כי כ-29% מנאומי עסק בהבעת תמיכה בביטחונה של ישראל והבעת מחויבות אמריקאית לשמירתה, גינוי פשעי חמאס וכן הבטחה להחזרת החטופים. ככלל, מזכיר המדינה בלינקן דיבר במפורט על זוועות ה-7 באוקטובר, שאף חזה בהן בביקורו בישראל, והדגיש את המחויבות האישית שלו, ושל ממשל ביידן כולו, להגן על ישראל מפשעי חמאס ואף מפעילויות של איראן ומדינות עוינות אחרות באזור. לצד הכרה בבעיות בצד העזתי, מבחינת המשבר ההומניטארי וסבל של אזרחים, בלינקן הקפיד לציין גם את השימוש הציני שעושה חמאס במתקנים אזרחיים לצרכים צבאיים. דגש חשוב נוסף, כמובן, הוא הצורך להגיע לסיום המלחמה שמחייב גם את שחרור החטופים. **לצד נאומו של הנשיא ביידן בסוף אוקטובר, גם כאן נראה שהממשל האמריקאי הרגיש שברמה הרטורית, על אף הביקורת מבית, יש לו לגיטימציה להמשיך להדגיש את התמיכה בישראל וגינוי פשעי החמאס, לצד שחרור החטופים, כחלק אינטגרלי מהמדיניות האמריקאית בהקשר המלחמה.**

בדומה לנאום מנובמבר, [הצהרתו של בלינקן](#) במענה לתקשורת, בדרכו חזרה לארה"ב לאחר ביקורו בקהיר בתחילת יוני 2024, בנוגע למשא ומתן להשבת החטופים, עסקה בכ-30% מתוכנה בנושא התמיכה בישראל. אך בעוד, שבאופן טבעי, השיח בנובמבר הדגיש יותר את זוועות חמאס, השיח בחודש יוני, כעבור 7 חודשים, נגע יותר לצורך להגיע לעסקה, אשר תחזיר את החטופים ותביא להסכם הפסקת אש. לכאורה, העברת משקל הכובד בדבריו של בלינקן כאמור, תואמת יותר את הנרטיב הפרו-פלסטיני, שקרא להפסקת המלחמה בכלל ולהפסקת אש מיידית, בפרט. עם זאת, בלינקן דווקא התמקד ברצון של ישראל להגיע לעסקה ועל מחויבותה לשחרר את החטופים, תוך ציון המגעים שלו עם גורמים בכירים בישראל בנושא. בדבריו, בלינקן הקפיד להאשים את חמאס בכישלון העסקה. **בכך, גם כאן, על אף שהנרטיב הפרו-פלסטיני מתעלם מהנושא של החטופים וקורא להטלת סנקציות על ישראל בתור האחראית הבלעדית למלחמה, התעלם בלינקן משני הנרטיבים הללו, והעמיד את החמאס כאשם מרכזי.** בצד זאת, יש מקום להתייחס גם למה שלא נאמר בהצהרתו לתקשורת. דומה, שבזו הפעם, דובר משמעותית פחות על הסיוע הביטחוני האמריקאי לישראל, גם אם למעשה הוא נמשך. ייתכן שהפעילות הישראלית ברפיח השפיעה על כך, והטקטיקה של התמקדות בנושאים שיותר נחשבים "קונצנזוס", בפרט נושא החטופים, מהווה דרך לשמור על לגיטימציה גם מבית וגם למול מתנגדים אחרים לפעולות הצבאיות של ישראל.

מסקנות -

[מידת ההשפעה של הנרטיבים הפרו-פלסטינים על נאומי הממשל האמריקאי](#)

שיח פוליטי ציבורי בנושאים שנויים במחלוקת תמיד דורש ממנהיגים להתנהל בזהירות כדי לשמור על הלגיטימציה שלהם מבית ובחוץ. אף שהמאמר הציג דוגמאות ממספר מועט של הצהרות של בכירי הממשל האמריקאי, ניתן עדיין להסיק מאופן המסגור של המלחמה בנאומים אלו, מספר מסקנות על ההשלכות הניבטות מהן הן על הצד הפלסטיני והן על הצד הישראלי.

ראשית, הנושא ההומניטארי אכן קיבל יותר משקל בנאומים ככל שישראל העמיקה את פעילותה הקרקעית ברצועת עזה, כשברקע מתקיימות הפגנות חסרות תקדים נגד ישראל, ברחבי ארה"ב. בעוד שהנשיא ביידן לא התייחס באופן ישיר לטענות על הרעבה מכוונת או על משבר ההומניטארי מכוון מצד ישראל, הוא גורמי ממשל אמריקאי אחרים, שמו דגש על הנושא.

שנית, המחויבות האמריקאית לפתרון שתי המדינות נותרה בעיניה, לצד דה-לגיטימציה של חמאס נוכח טבח ה-7 באוקטובר. יש לציין, שנרטיב זה עומד בניגוד לטענות קיצוניות, אך כאלו שמקבלות תשומת לב רבה ונרחבת, וניכרות היטב בהפגנות בקמפוסים, שישראל היא מעצמה קולוניאלית ששולטת דה-פקטו ברצועת עזה. הצהרות הממשל האמריקאי דוחות את הנרטיב הזה, אך מדגישות את הרצון שישראל תצא מרצועת עזה לצורך שיקומה. אמירות אלו מקושרות לצורך בבניית ממשל יציב ומתון ברצועת עזה כחלק מהפתרון.

לבסוף, בעוד שנושא החטופים הוא נושא שעלה דווקא בהפגנות פרו-ישראליות שאורגנו על-ידי גורמים ישראלים ויהודיים ובפרט כחלק ממאמץ של משפחות החטופים להעלות את המודעות, המשיך ממשל ביידן להתייחס אליו כנושא מרכזי, המניע את הרצון להגיע לפתרון, תוך שהדגיש את מחויבותו לפעול לשחרורם. לתפיסתי, בעוד שאין ספק כי זהו אכן מניע אמיתי של הממשל, דומה שזוהי גם סוגייה שהדין עליה והדגש המושם עליה מאפשרים להימנע מהתעסקות בנושאים יותר שנויים במחלוקת בהקשר המלחמה.

הבחירות בארה"ב בנובמבר 2024 מעמידות אתגרים רבים בפני הממשל האמריקאי שצריך להמשיך לנהל את מדיניות החוץ שלו בהקשר המלחמה, תוך כדי המשך ניהולה וההתמודדות עם הקשיים בנוגע להחזרת החטופים, כולל האירוע הטרגי של רציחת ששת החטופים שהתרחש בסוף חודש אוגוסט 2024. עם זאת, ניכר כי נושא החזרת החטופים והמחויבות האמריקאית לכך הם בקונצנזוס בקרב שני הצדדים באמריקה. לכן, ההתייחסות אל נושא זה בנאומים של בכירי הממשל אינם מהווים מכשלה במערכת הבחירות. נהפוך הוא.²

ענבר נוי-פרייפלד, היא חוקרת יחסים בין-לאומיים ודוקטורנטית במחלקה ליחסים בין-לאומיים באוניברסיטה העברית. תחומי המחקר שלה כוללים שלום, ניתוח שיח וטקסטים פוליטיים, ביטחון וטכנולוגיה ומדיניות חוץ אמריקאית ובריטית.

2 | ניתן לראות ביטוי לתמיכה זו משני המפלגות בארה"ב בנאומים של הוריו של עומר נאטורה במפלגה הדמוקרטית והוריו של הרש גולדברג פולין ז"ל בוועידה הדמוקרטית.